

Uzbrukums demokratijai vai vienkārši – lauku bibliotēku slēgšana?

LIGITA KOVČUNA

Aizvadītajā nedēļā redakcija saņēma sādu vēstuli, kurās autors ir Aivars Kļaviņš, rakstnieks un žurnālists, Baltijas Asamblejas balvas laureāts literatūrā.

"Dārgie kolēģi! Nupat ir tā reize, kad esmu spiests atraut jūs no ikdienas darbiem un pavēstīt par dažām varbūt jau zināmām, bet citiem, iespējams, nezināmo faktiem par bibliotēku likvidācijas uzskāšanu Limbažu novadā. Pagaidām gan šī akcija netiek saukta par likvidāciju, bet gan par optimizāciju. Tiesa, tiekoties ar iedzīvotājiem, novada domes pārstāvi neslēpa, ka daļa, ja ne visas no astoņām akreditētajām bibliotēkām (kopā novadā to ir 14), kuņas skar šī optimizācija, ap 2020. gadu tiks likvidētas. Par argumentiem tiek minēti: 1) bibliotēkas esot novecojuši padomju laika paliekas; 2) iedzīvotāju ciemos paliekot mazāk, tāpēc tā esot reāla iespēja ietaupīt pašvaldības līdzekļus; 3) daļai no šīm bibliotēkām, kas atrodas vecās ēkās, esot apgrūtināta piekļuve cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Pirmo no šiem argumentiem komentēt nav jēgas. Trešais ir vienkārši stubļa atruna. Tātad – ja piekļuve apgrūtināta, nevis risinām problēmu, bet atņemam arī tiem, kas var piekļūt! Toties otrs arguments ir absolūti cinisks. Vēstījums ir nepārprotams – tā kā jūs tomēr nekur vēl nesat aizbraukuši, tad arī saņemiet par to! Turklāt tā sauktais ietaupījums šogad pēc pēdējās informācijas būs apuveni 20 000 eiro (sākotnēji apgalvoja, ka 8500 eiro). Uz kā rēķina šī peļņa? Uz pagastu iedzīvotāju rēķina, uz to, kuriem tiks liegta ne tikai piekļuve grāmatām, bet arī atņemta iespēja lietot internetu, kas ir publiski pieejams šajās bibliotēkās.

Tāpēc īpaši jāuzsver, ka pašlaik, kad sabiedriskais transports laukos ir faktiski likvidēts, bet ceļus ziemeļos netīra un vasarā nelabo, bibliotēkas īstenībā ir vienīgais kvalitatīvais pakalpojums, kas palicis. Sveiki tāpēc, ka mūsdienās tās vairs nav tikai grāmatu apmaiņas vietas, bet daudziem arī vienīgā vieta, no kuņas cilvēki, pateicoties internetam, var komunicēt ar valsts un pašvaldības iestādēm, ar sabiedrību kopumā un ar saviem draugiem vai radniekiem gan ārzemēs, gan tepat Latvijā. Likvidējot vai pat ierobežojot to darbību, šis cilvēku pamattiesības vietējiem iedzīvotājiem tiek atņemtas vai būtiski ierobežotas. Un tas jau izskatās pēc uzbrukuma demokratijai.

Līdzšinējo piecu darbdienu vietā bibliotēkas pašlaik (no 1. marta) strādā trīs dienas (attiecīgi pa astoņām, septiņām un piecām stundām). Dažs varbūt teiks – lai nu tā būtu! Gan jau cilvēki pieradīs, arī laiku izbrīvēs un pakārtos esošai situācijai...

Bet kāpēc lēmums par "optimizāciju" tika pieņemts slepus no sabiedrības, kas līdz ar bibliotēkām tika nostādīta fakta priekšā februāra pēdējās dienās un kāpēc domes pārstāvi var tik droši apgalvot, ka jau pēc dažiem gadiem bibliotēkas tiks slēgtas, ja pašval-

dībai nav tiesību ne tās atvērt, ne arī slēgt? Tādas tiesības ir tikai Latvijas Bibliotēku padomei.

Un te tad arī sākas pats interesantākais...

Ierobežotais darba laiks, kas nav izdevīgs pat skolēniem, noteikti ietekmēs lasītāju skaitu. Šogad, salīdzinot ar 2017. gadu, tas nenoliedzami būs mazāks. Tātad novada dome varēs vērsties jau pieminētajā padomē, notikušo

ir vismaz viena pašvaldības bibliotēka. Ja novada pagasta iedzīvotāju skaits ir lielāks par 2000, uz katrīem 2000 iedzīvotāju novada pagasta teritorijā papildus ir vismaz viena pašvaldības bibliotēka.

Pašlaik visās Latvijas pilsētās un novadu pagastos darbojas bibliotēkas. Daudzas pašvaldības veic nozīmīgus ieguldījumus, lai veicinātu bibliotēku attīstību. Ir pašvaldības, kuņas, ievērojot iedzīvo-

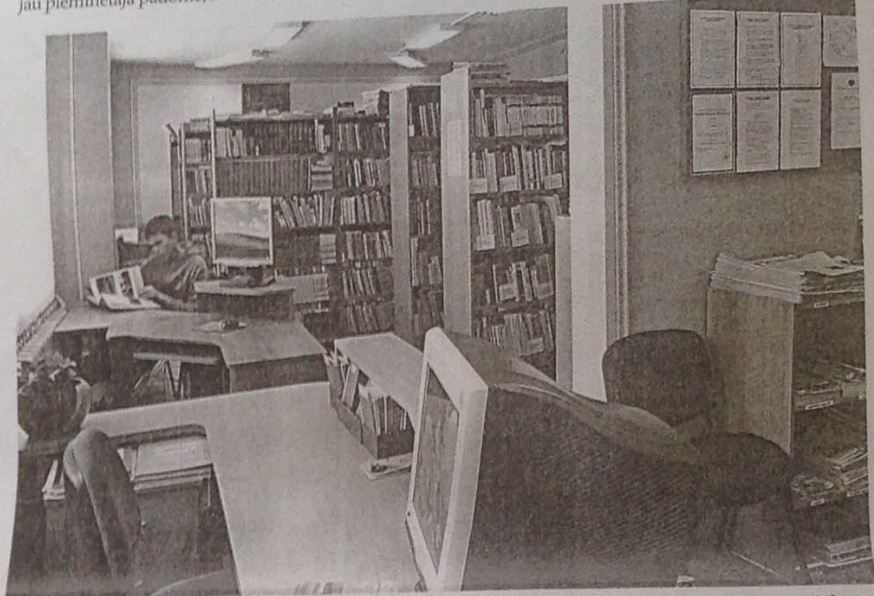
skaidri – tenkas. Bet neieraudzīju laukrakstu *Brīvā Latvijā*, ko 235 (!) Latvijas lauku bibliotēkām, tostarp tai, kuņā ciemos, piesūta par brīvu... Kā tad tā? Pēc preses izdevumiem neesot lasītāju pieprasījuma, teica bibliotekāre Nu, ja nebūs, kā tad zinās "pieprasīt"? Un ko tad Latvijas lasītājs visvairāk pieprasā? Bibliotēkas plauktos rindojas lubu romānu tulkojumi ar krāšņām milasmeldzi-

parasti publicē izmēģinātos eksperimentus, zīnigu cilvēku rakstus, komentārus utt. Lauku cilvēki tiešām nevar atļauties avīzes abonēt, un viņi vienlaikus bibliotēkai – pašvaldības struktūrvienībai – nēkdātos šo svarīgo nišu aizpildīt?

Pirms apmēram gada Latvija beidza darboties Lauku bibliotēku atbalsta biedrība, kuņu izveidoja un 16 gadus vadīja žurnāliste un rakstniece Biruta Eglīte, kuņa par savu sabiedrisko darbu 2013. gadā saņēma Eiropas Pilsoņu balvu. Darbību izbeidza, protams, finanšu apspērumu dēļ – izdevēji vairs nespēja uzturēt biedrību, bet par sponsoru labvēlību Latvijā citās tūkstošiem organizāciju. Biruta savu darbu balstīja uz mērķi – 800 lauku bibliotēkas pēc iespējas apgādāt ar jaunāko, aktuālāko un vērtīgāko devumu no grāmatniecības klāsta. Bieži vien ārzemju tautiešiem, kuři vēlējas savas paudzes krātās bibliotēkas nogādāt Latvijā, droši ieteicu sazināties ar šo biedrību. Mēs taču zinām, ka trimdas sabiedrībā joprojām tiek atminēti Draudzīgais acinājums un joprojām ir vēlēšanās atbalstīt savu dzimtā novada skolas un bibliotēkas, un kam vienkārši roka neceļas ņemt un izmest grāmatu. Tas nozīmē, ka gluži bez maksas Latvijas lauku centri varēja saņemt grāmatas, kas ir ar paliekošu nozīmi mūsu kultūras klāstā, kas ir skolāsbērnu obligātās literatūras sarakstā, galu galā – vērtības, kas pārdzīvojušās laikus un varas. Kur nu tās paliks? Nesen saņēmu sastraukuma pilnu vēstuli no mūsu abonentes Austrālijā, rosīgas sabiedriskās darbinieces Andas Miglī, kuņa viņa lūdz – raksti, dari kaut ko, jo Melburnā met āra grāmatas, nav ne lasītāju, ne vietas, kur tās glabāt! Kādu padomu varu dot? Īpaši brīdi, kad vēl esotās mazās bibliotēkas grasās klapēt ciet... Nenoliegsim, ka "pelavu literatūras" jau arī ir gana un to atbalstīt ar valsts budžeta līdzekļiem vienkārši nedrīkst, bet – citēšu Birutu Eglīti: "Valsts Nacionālajai bibliotēkai ir uzdevums veikt metodisko darbu ar bibliotekāriem." Tātad – mācīt, kā izstāstīt graudus no pelavām, kā lietderīgāk izmantot tos pašus knapos finanšu līdzekļus, ko valsts un pašvaldības atvēl grāmatu iepirkumam. "Balta plāva, melnas aitas, vajag gudra ganītāja" – tāds vienkāršs ir šis atminējums.

Tajā pašā laikā Rīgas Grāmatu svētki ir vieni no plašāk apmeklētajiem sarakojumiem, bibliotēkās cilvēki gaida rindā pēc labām grāmatām, grāmatu veikali nebūt nestāv tukši, tikai maz ir to, kas izvēl maciņu un nopērk... Kā jūs domājat – kāpēc?

Valstī top Diasporas likums, remigrācijas un repatriācijas programmas. Saeimas vēlēšanu gaidās politiskās partijas rakstīs stratēģijas un solījumus... Bet varbūt saprātīgāk būtu pajautāt – ko tieši un konkrēti jūs, mīļie, darīsiet, lai saglabātu vēl atlikušos tautiešus Latvijas laukos? Interesanti, cik izmaksā viens "remigrācijas plāns"? un cik – mazas lauku bibliotēkas uzturēšana, turklāt piepildot to ar vērtīgu saturu? Pajautāsim saviem deputātiem kandidātiem!

2010. gadā Latvijas 847 bibliotēkās tika īstenots projekts "Trešais tēva dēls", ko atbalstīja Bila un Melindas Geitsu fonds. Projekta mērķis bija nodrošināt iespēju ikvienam Latvijas iedzīvotājam bez maksas izmantot informācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas – datortehniku un internetu, kā arī saņemt konsultācijas to lietošanā – jebkurā pašvaldību bibliotēkā. Bibliotēkās tika instalēti 4 tūkstoši datoru. Kopš tā laika bibliotēkas daudzviet Latvijas lauku reģionos ir vienīgā vieta, kur iedzīvotāji var saņemt kultūras, informācijas, sociālos un tālākizglītības pakalpojumus, un tām ir ievērojama sociāla un ekonomiska ietekme uz iedzīvotāju labklājību un sabiedrības attīstību

argumentējot kā iedzīvotāju aizplūšanas sekas un lūgt pārveidot bibliotēkas par grāmatu izsniegšanas punktiem, kas strādās reizi nedēļā vai vēl retāk. Savukārt šie "punkti" pilnībā nonāk pašvaldības pārziņā un tos var slēgt jebkurā brīdī, atļaujtu nevienam neprasot.

Tomēr visvairāk uztrauc tas, ka šim piemēram var sekot un – visticamāk, – arī sekos citas pašvaldības.

Tāpēc lūdzu Rakstnieku savienību un rakstniekus, ikvienu, neatkarīgi no tā, kur dzīvojat, prasīt Saeimai un Kultūras ministrijai paust skaidru un principiālu nostāju šajā bibliotēku jautājumā. Jau tāpat pēdējos divdesmit piecos gados laukos esam tie daudz pazaudējuši, un šī nu tiesām ir tā "sarkanā līnija", kuņu nedrīkst pārkāpt. Bibliotēkas nepieder ierēdņiem, bibliotēkas pieder lasītājiem. Un tās ir mūsu – dažādu laiku un paaudžu – latviešu rakstnieku grāmatas, ko cilvēki joprojām tur meklē, atrod, lasa un lasīs arī turpmāk."

Redakcija lūdz komentāru Latvijas Bibliotēku padomes priekšsēdei, Rīgas Centrālās bibliotēkas direktorei Dzidrai Šmitai. Viņas atbilde:

"Ministru kabineta 2001. gada 7. augusta noteikumi Nr. 355 nosaka, ka "novada pagastā, kuņa iedzīvotāju skaits nepārsniedz 2000,

tāju vajadzības un nodrošinot labāku pieejamību, uztur vairākas bibliotēkas pagastā.

Latvijas Bibliotēku padome nekādā ziņā neatbalsta bibliotēku pakalpojumu pieejamības ierobežošanu, samazinot bibliotēku darba laikus.

Bibliotēku padome aicina pašvaldības ievērot iedzīvotāju vajadzības, intereses un pausto vēlmi piekļūt dažkārt vienīgajai kultūras, izglītības un informācijas iestādei pagastā.

Vienlaikus vērsu uzmanību, ka arī bibliotekāriem jābūt vairāk orientētiem uz iedzīvotāju interesēm un jāaicina pašvaldība noteikt lietotājiem visdraudzīgāko darba laiku.

Papildinot Dz. Šmitas teikto, gan uzreiz vēlos piebilst – bibliotekāriem jābūt vairāk orientētiem ne tikai attiecībā uz bibliotēku darba laiku, timēklā pieejamību, bet arī uz to satura piedāvājumu, ko cilvēki var šajos mazajos, bet tik nozīmīgajos lauku kultūras centros saņemt. Pavismam konkrēti – pirms pāris gadiem biju iegriezusi kāda Latvijas mērogiem palieka pagasta bibliotēkā un uzreiz devos pie galdā, uz kuņa rindojās preses izdevumi. Ko tur ieraudzīju? Gluži visus Latvijas "dzeltenos" izdevumus, kas īstenībā veido rakstus un publicē bildes par vienu un to pašu, un parasti tās ir sadzīviskas padarīšanas, teikšu

gām sieviešu sejam uz vāka. Starp citu – ziniet, kuņa grāmata šobrīd Latvijā ir pati pieprasītākā, resp., pirktākā? Erotiskais romāns, ko sarakstījusi pašmāju zobārste, kas nu jau tiek dēvēta par rakstniecei, – "Saplēstās mežģīnes", saucas romāns. Drīz vien viņai uzradās "konkurentē", kas citā izdevniecībā laida klajā savas erotiskās fantāzijas. Šim "literārajam žanram" asprāsi – žurnālisti pat devušies īpašu nosaukumu – "pežģīnes" (piedodiet!). Un nu helais jautājums – vai un cik tālu izpatikt masu gumei, turklāt par pašvaldības naudu iepērkot grāmatas? (Īpašu rakstu pelnījis temats "Valsts grāmatu iepirkums bibliotēkām", kas šobrīd ir tik "plāns" un neprognozējams, ka nevienš nopietns grāmatizdevējs ar to nerēķinās. Bet – vajadzētu gan! Ja jau valsts budžeta paredzēti līdzekļi kultūrizglītībai.) Joprojām palieku pie sava stingra uzskata – ir izdevumi, kuriem jābūt piedāvājumā, turklāt sasniedzamiem! Kā gan cilvēks uzinās par augstas raudzes daiļliteratūru, vēsturisko un uzziņu literatūru, ja tādas viņa pagasta kultūralākajā vietā vienkārši nebūs?! Tuvojas Saeimas vēlēšanas, pār mūsu galvu gāzies informācijas straumes, un vai tikai sociālie tīkli un timēklis būs tā vieta, kur "vienkāršā valoda" un strupos teikumus smelties informāciju, bieži vien pat melīgu? Drukātā prese